

*Over
de streep*

Roman

JOHANNE A. VAN ARCHEM

Johanne A. van Archem

Over de streep

Uitgeverij Zomer & Keuning

I

Manna Hageman schudde onwillekeurig het hoofd toen ze de kleine stoet nakeek, die de hoek van de straatweg en de rijksweg naderde om daar linksaf te slaan naar het centrum van het dorp. 'Ik weet niet wat ik ervan zeggen moet,' zei ze hardop.

Buurvrouw Nieuwenhuis keek opzij. 'Tja.' Het was het enige wat ze wist uit te brengen.

'Jij weet het dus ook niet,' constateerde de ander.

De vrouw zweeg, toen zei ze zuinig: 'Het kan nog wel meevallen. Jongelui passen zich gemakkelijk aan.'

Vrouw Hageman gaf geen antwoord en keek nog eens naar de drie open koetsjes die de hoek om reden en uit het zicht verdwenen. Ze schudde opnieuw het hoofd.

Het was droog, maar fris weer, iets te kil voor een rit in een open koets. Het was wel mei, maar het weer liet het dit jaar een beetje afweten. Het was nog geregeld koud in de nacht, de fruitbomen hadden een tik gehad van de nachtvorst, ook al waren de dagen van de ijsheiligen voorbij. Na de ijsheiligen zou het volgens boerenwijsheid niet meer vriezen in de nacht. Dat ging niet altijd op, wisten de twee vrouwen aan de kant van de weg, lichtelijk huiverend in hun omslagdoek. Het kon zelfs in juni nog vriezen.

Alles was later dit jaar, de tulpen waren amper uitgebloeid in de voortuinen, en de kleine sneeuwkllokjes waren in april nog volop in bloei.

De bloesem van de appelbomen zat nu, eind mei, nog aan de takken.

Manna Hageman keek opzij naar haar buurvrouw. 'Nee, Stien, ik geloof niet dat het zal meevallen. Maar wie ben ik? Uiteindelijk gaat mij de hele zaak niets aan. Dina en Willem kunnen nog zo vergenoegd zitten kijken in die koets, maar ik ben bang dat ze over een jaar heel anders kijken. Als het al een jaar duurt.

Het spijt me van het meisje, dat zal het nog zwaar krijgen. Ik snap er trouwens niets van, het kind is pittig genoeg. Die laat zich anders de kaas ook niet van het brood eten. Waarom laat ze zich nou zo onder druk zetten door die trotse ouders? Ze is er helemaal het type niet voor om zich zo te laten behandelen, waarom gaf ze

dan toch toe? Zij zit er een leven lang aan vast en zij moet met die man huizen, Dina en Willem niet. Rica had ronduit moeten zeggen: jullie kunnen me de boom in met zijn allen, ik pas ervoor. Waarom heeft ze dat niet gedaan?’

De tijd dat ouders het laatste woord hadden in de keuze van een partner, was allang voorbij.

Zuchtend draaide Manna zich om en ze liep naar haar woning terug, die aan de andere kant van de straatweg lag. Een heel wat eenvoudiger woning dan de woning van Dina en Willem Beverborg, dacht ze zonder enige jaloezie. Haar huis was kleiner, eenvoudiger, het was een zogenaamd boerenarbeidershuis. Laag, met een schuin dak, goedkope pannen en een zolder waarop de turf lag. Het was altijd stoffig in huis door het houten plafond waar de rommel doorheen dwarrelde op de meubels en de vloeren.

Manna was er tevreden mee. Het was eigendom van haar en haar man. Ze hadden er ook lang genoeg krom voor moeten liggen.

Ze had het grote huis tegenover hen zien bouwen met de gebroeken kap en de voordeur die toegang gaf tot een echte hal. Een duur huis, had ze nog tegen Stien Nieuwenhuis gezegd, die naast haar woonde in eenzelfde soort arbeiderswoning. Het huis tegenover hen was duidelijk niet bestemd voor een gewone fabrieksarbeider. Wie zou er komen wonen? Hadden ze er iets aan als burenen? Of waren het van die grootse lui, die niemand wilden kennen?

Dina en Willem Beverborg namen er hun intrek. Ze kwamen uit eenzelfde huisje als dat van Manna en Stien.

Het gezin van een ploegbaas van de fabriek. Manna had zich afgevraagd waar die lui zo’n huis van konden betalen. Zo veel meer verdiende een ploegbaas nou ook weer niet.

Ze had iets horen fluisteren over een erfenisje van een ongetrouwde tante. Het was hun gegund, al had niet iedereen dat geluk.

Het waren geschikte mensen gebleken. Ze waren niet uit de hoogte en ze zeiden netjes goedendag. Toch was het niet helemaal haar soort buurvrouw, die Dina. Ze had een tijdlang in Almelo gewoond en had zich stadse manieren aangeleerd, vond Manna. Van huis uit was Dina niets bijzonders, dat was maar al te bekend.

Vrouw Beverborg mocht graag overdrijven en dat was soms irritant. Je kon niets vertellen of zij had het op een overtreffende

manier ook meegemaakt. Had de buurvrouw een flinke griep, dan had Dina onlangs bijna longontsteking gehad. De kinderen konden beter leren dan de andere kinderen op school. Rica had natuurlijk een betere baan dan andere meisjes in het dorp. Frieda was afdelingscheffin op het naaiatelier, tot Manna opmerkte dat haar aanstaande schoondochter op datzelfde atelier werkte.

Je moest door die praat heen kijken. Manna wist allang dat Dina Beverborg afkomstig was van een kleine keuterboerderij, waar soms niet eens genoeg te eten was geweest voor dat grote gezin. Een gezin dat bekendstond om zijn nadrukkelijke aanwezigheid. Niemand van hen liet over zich heen lopen. Dina was nog een van de minst brutale.

Maar je kon haar en Willem prima als burens hebben. Je moest maar rekenen dat iedere gek zijn gebrek had. Er hadden ook heel andere mensen kunnen gaan wonen!

Het was vandaag een grote dag voor de familie Beverborg. Dina had wekenlang nergens anders over gepraat. Vrouw Hageman had het al een keer eerder meegemaakt, toen de zoon was getrouwd. Gewone arbeiders trouwden, schonken een borrel en zaten een tijdje gezellig bij elkaar met een pan soep op het vuur, een krentenwegge met een borrel na afloop, en dat was het dan.

Als het een overhaast huwelijk was, begon je zelfs niet aan een borrel met een goede maaltijd.

Stien Nieuwenhuis, haar buurvrouw, had dat meegemaakt met haar tweede dochter van amper negentien. Ze was destijds niet blij geweest met de aankondiging, maar het kleinkind, dat vier maanden na het huwelijk geboren werd, was haar alles. Daar was Stien meer dan dol op.

Het huwelijk marcheerde wel, de jongen paste goed op, bracht het schamele loon netjes mee naar huis en de jonge vrouw hield de boel knap bij elkaar. En ze waren helaas de enigen niet die hun jeugd op deze manier beëindigd zagen.

Maar bij dit huwelijk ging het anders, daar hadden Dina en Willem werk van gemaakt. Het moest immers de mooiste dag in het leven van bruid en bruidegom worden, zei Dina vroom.

Dat laatste betwijfelde Manna toch wel een beetje. De mooiste dag? Dat leek haar niet helemaal juist geformuleerd. De meeste

echtparen hadden na jaren van ploeteren en armoe lijden een iets andere mening over 'de mooiste dag van hun leven'. Sommigen zeiden ronduit dat ze wensten dat ze die mooiste dag nooit hadden meegemaakt.

Ook Manna, die echt wel van mening was dat zij en haar man het goed met elkaar getroffen hadden, zou niet met overtuiging kunnen zeggen dat de trouwdag nou de mooiste dag van haar leven was geweest. Het regende dat het goot en koud dat het was!

Dina en Willem hadden er alles aan gedaan om deze dag tot een mooie herinnering voor later te maken, dat moest Manna hun nageven. Ze hadden voor een diner gereserveerd in een restaurant in de stad, had Dina verteld. Bedoeld voor de naaste familie van bruid en bruidegom.

Dat zou een flinke duit kosten, meende Manna een tikje jaloers. Haar kinderen konden zich dat niet veroorloven en zij en haar man destijds al helemaal niet. Zij waren blij geweest dat ze hun huwelijk konden beginnen zonder al te veel schulden.

Twee jaar geleden was de zoon van Willem Beverborg getrouwd met een meisje uit Vriezenveen. Ook met zo veel poeha, wist Manna nog. Nee, een flinke pan soep met poulet van de slager was niet voldoende. Er moest een heus café worden afgehuurd.

Later vertelden roddelgrage tongen dat het allemaal op een koopje had gemoeten, volgens de eigenaar van het café. Niet meer dan twee borrels de man.

Als je vrouw Beverborg moest geloven, was de bruid van haar zoon van deftige afkomst. Geld als water, een groot huis. In Vriezenveen zat geld, beweerde ze.

Dat klopte ook wel, maar er zat ook grote armoede. Dat hoefde je Manna Hageman niet te vertellen, ze was zelf geboren in Vriezenveen. Haar ouwelui waren naar hier gekomen om te werken in de fabriek. Manna was toen nog een kind, maar ze had de gang naar dat dorp bij Almelo nog vaak gemaakt.

Toen ze eens informeerde waar dat meisje precies woonde, wist ze wel beter. Zo veel geld kon daar niet zitten. Het meisje kwam uit het oostelijke gedeelte van het langgerekte dorp en dat was niet het deftige stuk.

Ze had zich wat kribbig laten ontvallen dat ze oorspronkelijk

van Vriezenveen kwam en dat ze nog heel wat familie had in het veendorp.

Dina Beverborg had nooit weer gesproken over de deftigheid van haar schoondochter. Dat zei genoeg.

Dat opschepperige van Dina zat in die hele familie van haar. Ach, aan iedereen zat wel een vreemd kantje, zei Manna opgewekt tegen Stien Nieuwenhuis, die zich nogal ergerde aan dat soort opschepperij.

Stien kon ook uitvallen, dat zou Manna niet gauw doen. Manna had een hekel aan ruzie, maar ze kon iemand wel laten voelen dat ze niet alles geloofde wat haar verteld werd.

Stien draaide er niet omheen en toch was ze optimistischer wat het leven betrof dan Manna, zei ze altijd. Manna zag het vaak somber in, Stien niet. Ze waren vriendinnen vanaf de dag dat ze tegelijk de fabriek binnenkwamen om als twaalfjarigen aan de slag te gaan, naast elkaar in de spoelerij van de fabriek.

Ze waren enkele weken na elkaar van de fabriek vertrokken, ze trouwden ook enkele weken na elkaar. Na een huwelijk hield het werken buitenshuis op voor vrouwen.

Ze hadden er jaren geleden op aangedrongen twee dezelfde huizen te laten bouwen op een stuk grond dat nog van Stiens vader was en waar eigenlijk niets mee gedaan werd. Hun echtgenoten hadden wat zuinigjes gereageerd, maar achteraf waren ze toch blij dat ze doorgezet hadden. Ze hadden zich veel voor dat bezit moeten ontzeggen, maar ze hadden een eigen huis. Dat kon niet iedereen hen nazeggen.

Vandaag was het groot feest bij Dina en Willem Beverborg. Niet dat de burens er iets van merkten. Ze zouden volgende week wel een avondje worden gevraagd voor een borrel. Dat was twee jaar geleden bij de zoon ook gebeurd. Het hoefde niet, maar het was netjes van Dina en Willem dat ze dat deden.

Toch was Manna niet tevreden. Ze geloofde niet in deze bruiloft. Ze had Dina al meer dan eens gevraagd wat het meisje in haar bruidgom zag. De man stond slecht bekend, had ze er nog aan toegevoegd.

Het was best een goede vent, had Dina stug beweerd.

Dat laatste begreep Manna wel, de man kwam van welgesteld

volk. De zoon van een bedrijfsleider van een lederwaren- annex textielabriek uit Almelo. Een goed huwelijk voor Rica, als je niet verder keek tenminste. Maar of het een goede vent was?

En of Rica stapelgek met die vent was? Daar had Manna zo haar twijfels over. De dochter van Dina zag er niet uit als een gelukkige bruid, integendeel, had ze nog gedacht. Het lijkt er meer op dat ze die vent helemaal niet ziet zitten. Maar ze zat er wel een leven lang aan vast...

Er gingen geruchten over hem en niet weinig ook. Dina had ze allemaal weggewuifd. Geklets van mensen die scheel zagen van afgunst, zei ze.

Manna dacht er het hare van. Waar rook is, is vuur, Dina. Je komt er nog wel achter, en dan is het te laat, vooral voor je dochter.

Ze had het Rica zelf willen vragen. Ben je nou werkelijk zo gek op die jongeman? Wat zie je eigenlijk in hem, meisje? Ik weet wel, je ouwelui vrijen harder dan jij, maar als je niet zeker bent van hem, moet je ermee ophouden. Je ziet er namelijk niet bepaald uit als iemand die de ware Jozef heeft getroffen.

Maar ze had gezwegen. Zulke woorden werden je meestal niet in dank afgenomen. En Rica Beverborg was oud en wijs genoeg, had ze gedacht. Ze stond haar mannetje bij andere zaken ook. Ze zou wel een kant van die knaap ontdekt hebben die Manna nooit had gezien, al kon Manna met geen mogelijkheid verzinnen wat voor een kant dat moest zijn.

Rica was net met enige moeite ingestapt in dat mooie koetsje. Ja, ze had een prachtige jurk aan. De dochters van Manna moesten het in het verleden met heel wat minder doen. Het was geen maaksel van de plaatselijke naaister, maar een echte, chique jurk.

Ze hadden die jurk beslist uit de stad gehaald. Er was geen naaister in het dorp die zo iets kon maken.

Manna wilde er iets onder verwedden dat die glanzende jurk meer dan een weekloon had gekost. Eigenlijk jammer, zo'n jurk kon je nooit weer aan. Veel te opzichtig voor welke gelegenheid dan ook.

Ze had beter een mooie zwarte jurk kunnen kiezen met wat stiksels en versiersels, zoals iedereen deed. Die kon je eraf halen en

dan kon je zo'n jurk nog vaak dragen. Bij een begrafenis, of de doop van een kind.

Dat had Manna ook gedaan. Ze had hem pas vorig jaar weggegooid, dat moest ook wel, tot haar spijt, de mot zat erin. Maar hij paste nog steeds, had ze nog gezegd tegen haar man. Een beetje krapper dan jaren geleden, maar als het had gemoeten, kon ze hem nog dragen.

Manna nam een mok koffie en ging aan de keukentafel zitten. Haar ogen dwaalden naar buiten naar de moestuin waar het nodige aan moest gebeuren. Ach, Hendrik kon niet zo goed meer uit de voeten. Hij liep aardig krom als hij naar de fabriek liep, en hij was op als hij 's avonds in zijn stoel zat. Dan wilde ze niet aan zijn hoofd zeuren om nog eens in de tuin te gaan spitten en wroeten.

De kinderen waren het huis uit. De oudste, Bernard, kwam nog weleens een handje helpen, maar die had ook genoeg te doen om zijn eigen woning heen. Manna zou straks eens wat gaan schoffelen en harken, dan leek het voor het oog nog iets.

Je moet niet klagen, Manna, bromde ze in zichzelf. Je kinderen zijn goed terechtgekomen, ze passen netjes op en je kunt goed met de aangetrouwde kinderen opschieten. Wat wil je nog meer?

Kijk eens naar Stien, die heeft het niet getroffen met haar oudste schoondochter. Het meisje was van een slechte familie afkomstig en de zoon van Stien zakte al aardig af. Een bende thuis, en schoonmaken, ho maar. De kinderen liepen er slordig en onverzorgd bij, maar wat kon je daar als ouder tegen beginnen?

Haar gedachten keerden terug naar de stoet, die net was weggereden. Nee, niet iedereen kon het zo breed laten hangen als de burenen.

Een echt restaurant, toe maar. Daar hoorden de gewone burenen niet bij. Het speet Manna niks, ze zou daar niet eens op haar gemak zitten als ze was uitgenodigd met al die lepels en vorken naast drie opgestapelde borden.

De ouders van de bruidegom zouden wel op zo'n gelegenheid hebben gestaan. Hij was toch de zoon van een bedrijfsleider van een grote fabriek in Almelo. De familie woonde weliswaar in het dorp, maar de man reed elke dag met zijn eigen auto naar Almelo.

Er waren maar een paar mensen in het dorp die een auto hadden.

De dokter, een paar rijke boeren, meer niet. Zelfs de dominee had geen auto.

Manna glimlachte. Een auto die langsreed was iets bijzonders toen zij nog jong was. Daar holde je als kind achteraan.

Er kwamen er nu steeds meer. Ook vrachtwagens werden steeds vaker gezien. Het ging sneller dan met de boot en ook sneller dan met de trein.

Meisje, meisje, dacht ze, ineens weer met haar gedachten bij de bruid. Wat ga je tegemoet? Ik weet toch dat je weinig in die jongen zag. Je had gewoon moeten weigeren om te trouwen. Lijk je toch meer op je moeder dan ik heb gedacht? Die jongen staat bekend als de bonte hond. Hij denkt al sinds jaar en dag dat hij alles kan uithalen.

Ze zeggen ook dat hij heel wat meisjes heeft versleten, letterlijk versleten. Er gaan ook geruchten dat hij ergens een kind heeft. En jij gaat met zo iemand naar het gemeentehuis? Er zijn wel andere jongkerels, die misschien niet de centen hebben, maar die beter voor je zullen zorgen en je netter zullen behandelen dan hij.

Die familie Kemperink is inderdaad rijk, vergeleken met ons, gewone arbeiders. Maar rijk is nog altijd niet hetzelfde als goed.

Zou vader Kemperink tevreden zijn met jou als schoondochter? En moeder Kemperink? Die ouwe taart, zoals Stien haar onlangs noemde. De vrouw is een stuk ouder dan haar man. Nou ja, ik ben ook twee jaar ouder dan Hendrik.

Maar zij is wel een jaar of acht ouder. Ze hebben ook maar één kind. Deftige lui hebben altijd weinig kinderen. Hoe ze dat klaar-spelen mag Joost weten. Zou dat huwelijk vroeger geritseld zijn? Je hoorde er anders nooit iets over. Man en vrouw schenen het goed met elkaar te kunnen vinden.

Senior scheen trouwens een geschikte vent te zijn, beweerden sommigen. Daar kon Manna niet over meepraten, ze kende hem niet.

Mevrouw Kemperink was andere koek, ze liet zich ook aanspreken met mevrouw, niet met juffrouw, zoals de vrouw van de onderwijzer. Ze zou niemand groeten als ze toevallig eens langskwam. Ja, de vrouw van de dokter en de vrouw van de dominee, die sprak ze wel natuurlijk. Maar een gewone vrouw, die telde niet

mee in haar ogen. Je zag haar trouwens amper in het dorp. Het volk hier was natuurlijk veel te min.

En toch, die Paul trouwde met Rica Beverborg, de dochter van een ploegbaas. Waarom stemden de Kemperinks in met dat huwelijk? Dat was toch beneden hun stand?

Paul had minstens een dochter van een fabrikant moeten hebben, had Stien gezegd toen ze hoorde van de verkering. En Rica was best aardig om te zien, maar een bloedmooie vrouw was ze niet. Er liepen meisjes rond die een stuk knapper waren.

Ze gingen wonen in een mooi huis aan de rand van het dorp. De zoon was in dienst van hetzelfde bedrijf als zijn vader. Hij zou later ook wel bedrijfsleider worden, als hij tenminste netjes ging oppassen als hij eenmaal getrouwd was. De fabrikant van de fabriek stond bekend als iemand die het heel nauw nam met de fatsoensregels. Het had sommigen verbaasd dat Paul daar nog steeds werkte.

Zou Rica straks nog weleens bij Manna binnenvallen voor een mok koffie, zoals ze jarenlang had gedaan? Waarschijnlijk niet. Die kreeg het op de heupen, daar kon je op wachten. Het was wel een dochter van haar moeder... Vanaf volgende week zou ze misschien niet eens meer goedendag zeggen. Of zou het meevallen?

Ik ben benieuwd hoe het verdergaat met jou en je echtgenoot, dacht Manna. Maar ik heb er een zwaar hoofd in. Als je mijn dochter was geweest, had ik het je verboden, in ieder geval sterk afgeraden. Maar wie ben ik? Hooguit een bezorgde buurvrouw, die je geen slecht leven toewenst.

En zuchtend nam Manna nog een mok koffie.

Dina Beverborg had de bijna afkeurende blikken van haar buurvrouwen goed gevoeld toen ze instapte in het wankel koetsje dat het gezelschap naar het gemeentehuis zou brengen. Mooie antieke koetsjes, zoals ze bij hoog en bij laag beweerde. Ze vielen op nu het tijdperk van de auto was aangebroken. Gewone lui die iets van hun trouwdag wilden maken, reden tegenwoordig in auto's naar het gemeentehuis, als ze het konden betalen. Een koetsje werd al iets bijzonders bij een trouwpartij. Nog heel veel mensen gingen gewoon lopen, zeker als ze in het dorp woonden.

Het was stinkende jaloersheid van de twee buurvrouwen, constateerde ze bij zichzelf. De kinderen van die twee waren het huis uit en hadden nooit een huwelijk kunnen sluiten zoals Rica dat vandaag zou doen. De drie kinderen van Stien waren getrouwd met gewone arbeiders, de kinderen van Manna ook, al was de ene dan werkzaam in Hengelo in de metaal. Dat was net iets meer dan de textielfabriek. Die jongen had ook nog iets geleerd.

Het was pure afgunst, dacht ze tevreden, en ze staarde naar buiten. Rica deed een schitterend huwelijk vandaag. Haar dochter werd een mevrouw straks. Wie van hun soort volk kon haar dat nazeggen?

Het was fris, om niet te zeggen bijna kil, had ze vanmorgen al gemerkt. Het regende niet, maar de zon liet het afweten. Jammer, Dina had gehoopt op stralend weer. Het was tenslotte mei.

Ze keek even naar voren, naar het eerste koetsje, waar Rica in zat met haar bruidegom. Ze zaten zwiingend naast elkaar, ze spraken niet. Dina drong de bij haar opkomende onrustige gedachten snel weg. Toen zij, jaren geleden, naar het gemeentehuis was gegaan, had haar mond niet stilgestaan, dat wist ze nog wel. Zenuwen, had haar moeder nog gezegd, maar wel zenuwen van blijdschap. Om een heel aantal redenen, dat wilde ze best bekennen. Zo leuk was het thuis niet geweest en ze was blij dat ze de ouderlijke woning mocht verlaten.

Niet over piekeren, Dina. Rica had vanmorgen ook gewoon last van de zenuwen. Dat hadden alle bruiden en niet iedereen kletste honderduit, zoals zij dat had gedaan. Sommigen werden heel stil,

zoals Rica. Dat mocht, ze ging ook het onbekende tegemoet, een huwelijk was niet eenvoudig. Dina was gek met haar Willem, maar soms wenste ze hem naar de andere kant van de wereld. Dat was normaal, het kon niet altijd rozengeur en maneschijn zijn.

Willem kuchte naast haar. Hij zat er eigenlijk mee, had hij vanmorgen al opgemerkt. ‘Hebben wij niet te hard aangedrongen om haar over te halen?’ had hij ineens gezegd.

‘Nee, natuurlijk niet,’ had Dina er meteen tegenin geïgoid. ‘Het kind beseft haar eigen geluk niet. Wie van ons soort mensen sleept er een zoon van een bedrijfsleider in de wacht, die zulke goede vooruitzichten heeft?’

Willem had geen antwoord gegeven. Hij was ook wat stilletjes, dacht ze ietwat ongerust en ze wierp een snelle blik opzij. Willem zat met afgewend gezicht voor zich uit te staren.

Sommige mensen die toevallig op straat waren, keken afkeurend naar de ratelende koetsjes. Te opzichtig, zag je ze denken. Het lijkt wel of de koningin langskomt.

En toch wilden die akelige gedachten niet weg uit haar hoofd. Rica was al dagen ongewoon stil. Van de vrolijke, soms zelfs jolige jonge meid van vroeger was niets meer over, al een hele tijd niet. Ze was zwijgzaam, op het norse af.

Vanmorgen had Dina haar moeten opjagen om op tijd klaar te zijn. De prachtige jurk, die hun een rib uit het lijf had gekost, lag achteloos op het onopgemaakte bed, de schoenen lagen ergens in een hoek.

‘Ik ga als een lam naar de slachtbank,’ had Rica gezegd.

‘Kind, je weet niet wat je zegt. Paul zal goed voor je zorgen.’

Het meisje had haar schouders opgehaald.

Dina overdacht het laatste jaar. Rica werkte op het kantoor van een klein bedrijf in Almelo en ging elke dag met de trein naar haar werk. Ze had een goede baas getroffen, die zelfs het reisgeld wilde betalen. Hij had het ook ronduit een ramp genoemd toen Rica ontslag nam omdat ze ging trouwen.

‘Je mag zo terugkomen,’ had hij gezegd. ‘Getrouwd of niet.’

Tijdens een van haar dagelijkse reizen had ze tegenover Paul Kemperink gezeten, zoon van een bedrijfsleider en behorende tot de notabelen van het dorp.

Paul had stevig achter haar aan gezeten, en Rica was daar niet echt van gediend geweest. Maar ze had nog geen verkering en Dina maakte zich daar meer zorgen over dan Rica. Zij begon geregeld over ‘later, als ik en je vader er niet meer zijn’. Wat wilde Rica dan, als ze niet getrouwd was? Zolang de ouwelui er nog waren, ging het wel, maar daarna...

‘Ik kan nog lang genoeg onder de plak zitten bij een vent,’ zei Rica altijd. Ze maakte niet veel haast om aan de man te komen.

En toen was er ineens Paul Kemperink.

Dina vond het prachtig. Wat wilde haar dochter nog meer? Een vent met aanzien!

‘Nou, dat aanzien...’ twijfelde Willem meteen al in die dagen. ‘Die jongen staat niet zo best bekend, vrouw.’ Hij was in eerste instantie ook niet zo ondersteboven van de deftige jongkerel met zijn poeha.

‘Onzin, op zulke lui hebben ze altijd wat aan te merken,’ vond Dina.

Ze zette haar dochter onder druk om die jongen vooral niet af te wijzen. Het was de kans van haar leven om hogerop te komen.

Het had maandenlang praten gekost, maandenlang proberen Rica te laten inzien wat voor een kans ze kreeg. De jongen was erg standvastig, hij liet zich niet afschepen, dat moest gezegd worden.

Dina had weleens gedacht dat Rica het erom deed. Haar onverschilligheid was gespeeld, meende ze, maar ondertussen was ze echt wel gevleid door alle aandacht van die welgestelde jongeman. Dat mocht ook best, het was bijna een eer...

Zelfs Willem was na een tijdje bezweken voor Paul. Het was toch geen slechte vent, moest hij constateren. Hij was aardig, voorkomend, beleefd. Toch heel anders dan een gewone fabrieksarbeider, die zich vaak geen houding wist te geven.

En toen Paul ook nog officieel om de hand van Rica kwam vragen, was Willem bijna vereerd. Hoe vaak kwam zoiets voor onder hen?

Het gebeurde veel vaker dat een dochter thuiskwam met de mededeling dat ze halsoverkop naar het gemeentehuis moest, terwijl de ouwelui niet eens wisten dat hun dochter ‘met een jongen liep’, zoals dat genoemd werd.

Willem gaf natuurlijk zijn toestemming, hij kon toch geen ‘nee’ zeggen tegen de zoon van een bedrijfsleider?

Nee, een verloving was niet nodig, vond de familie Kemperink. Er kon beter meteen getrouwd worden. Nu ze het eens waren, konden de voorbereidingen voor een huwelijk beginnen. Zo jong waren ze geen van beiden meer.

Een huis, meubels, gordijnen.

Ze hadden gezorgd dat Rica een goede uitzet meekreeg. Het was allemaal misschien iets te duur en te veel, maar Dina en Willem konden niet achterblijven bij de familie Kemperink.

Vervelend trouwens, dat Rica er zo weinig belangstelling voor had. Ze had bijna alles aan de familie overgelaten. De meubels, de indeling, de gordijnen. Zij moest zich thuis voelen in dat grote huis, het inrichten zoals zij het graag had, preekte Dina tegen haar dochter.

Ze had vanochtend duidelijk geen zin in die trouwerij, had Dina gemerkt. Het haar werd opgemaakt zoals ze dat altijd deed, zonder fratsen en linten. Iedere bruid probeerde iets met haar haar te doen. De deftige bruiden droegen een sluier, maar dat had Rica meteen geweigerd. Aan die flauwekul deed ze niet mee. Maar ze wilde niet eens een kransje van bloemen in het haar vlechten.

Dina had er nog wat van gezegd. Ze had een mooie zijden corsage klaargelegd om in het haar te steken, maar Rica had er niet naar omgekeken.

Nee, Rica was geen opgewekte, gelukkige bruid, had Willem nog gezegd toen het koetsje voor de deur stilhield en de bruidegom uitstapte met een groot bruidsboeket in de handen. Trouwens, de bruidegom kwam het tuinpad op lopen met een niet al te vaste tred, had Willem gezien. Je zou denken dat hij half bezopen was.

Dina zag alleen het boeket, want dat had geld gekost, had ze stiekem gedacht. Prachtig mooie bloemen waren erin verwerkt. Rica had er amper naar gekeken.

Het had Willem onrustig gemaakt. Was het wel goed wat er ging gebeuren? Het meisje was zo lusteloos, zo gelaten.

Dina had hem toegesist dat hij niet goed snik was. Rica deed al zo vreemd en nou begon hij ook nog. Natuurlijk was het goed. Rica had gewoon de kriebels. Die had Dina ook gekend toen ze trouw-

de. Je beloofde ook iets in de kerk en op het gemeentehuis.

Zelfs hun zoon had zijn moeder aangekeken met een blik van: wat is er hier aan de hand? Is dit nou een leuke, ietwat melancholische stemming, zoals die hoort bij een bruiloft? Toen hij trouwde was het vrolijk en gezellig. De bruid had het hoogste woord gehad, die kon bijna niet wachten tot ze naar het gemeentehuis konden vertrekken.

Rica zei geen stom woord, ze was zwijgend naar buiten gegaan en was in het koetsje geklommen, met die onhandige grote bos bloemen in haar hand.

De bruidegom had het hoogste woord gehad. Zelfverzekerd en overtuigd van zichzelf had hij daar vanmorgen in de voorkamer gestaan in zijn deftige kostuum.

Dirk, hun zoon, had beleefd geknikt en weinig gezegd. Hij was niet gesteld op de bruidegom. Hij had vroeger bij hem in de klas gezeten en had toen al een hekel aan Paul Kemperink gehad. Het was een eersteklas opschepper, vond Dirk. Altijd beter gekleed dan de andere kinderen, mocht hij ook steeds op een mooiere plaats zitten dan de anderen. De meester trok hem voor, had Dirk altijd geloofd.

Nou werd hij zijn zwager. Hij was blij dat hij niet meer in dit dorp woonde. Hij zou hem niet te vaak over de vloer krijgen, hoopte hij. Hij had zijn zus nog willen vragen wat ze wilde met die vent. Maar hij had gezwegen toen hij de strakke blikken van zijn moeder zag. Hij kende zijn moeder ook. Die had Rica flink bewerkt, daar was hij van overtuigd. Zijn zus had waarschijnlijk moe gevochten toegegeven onder het motto: laat dan maar komen wat komt.

Rica had niet eens omgekeken naar haar ouderlijk huis, dat ze toch voorgoed verliet. Als ze straks nog eens thuiskwam, zou het als getrouwde vrouw zijn met een eigen huishouding. Dan kwam ze op bezoek, dan kwam ze niet meer 'thuis'.

Dina voelde iets van teleurstelling opwellen, ondanks haar trotse gevoel en de onderliggende onrustige gedachten. Ze had gezien dat haar jongste dochter, Frieda, ook niet in haar gewone doen was, net zomin als haar zoon. Kortom, het was een vreemde morgen geweest in het huis van de bruid.

Het was geen vrolijk gezelschap dat naar het gemeentehuis reed. Dat moest Dina tot haar spijt bekennen en de al dan niet vermeende afkeurende blikken van de twee buurvrouwen verbeterden haar stemming niet bepaald. Maar ze was tevreden, meer dan tevreden, zei ze tegen zichzelf, en ze dwong de nare overpeinzingen naar de achtergrond.

Ze dacht al verder. Ze hoopte dat Frieda ook zo'n goed huwelijk zou sluiten. Het huwelijk van Rica haalde het aanzien van de hele familie omhoog. Voor Frieda moest er toch minstens een zoon van een sectiebaas in zitten. 'Haar zuster is getrouwd met Paul Kemperink, de zoon van de bedrijfsleider...' Dat klonk heel goed, heel anders dan: 'Het is er eentje van Jansen, je weet wel, die wever uit de Stationsstraat.'

En de buurvrouwen waren alleen maar afgunstig, zei ze tegen zichzelf voor de tiende keer.

Vorig jaar was Manna's dochter getrouwd in zo'n schamele, zwarte jurk, gemaakt door de naaister van de textielwinkel. Het was netjes gedaan, maar het was een jurk van dertien in een dozijn. Ze had hem onlangs nog gedragen toen hun eerste kind werd gedoopt.

Nee, dan Rica in haar zilverkleurige satijnen japon. Straks zouden ze naar de fotograaf gaan voor het officiële huwelijksportret. Het zou een mooie foto worden, die op het dressoir in de voorkamer zou prijken. Onze Rica met Paul Kemperink. Een brede glimlach op beider gezicht...

Dina slikte iets weg. De bruid had de laatste tijd weinig gelachen en de laatste dagen al helemaal niet. Ze zat nu met een strak gezicht in het koetsje en keek een andere kant op.

Ach, zenuwen, dacht Dina, zichzelf geruststellend. Kijk, het zonnetje kwam er nog iets door. Het werd vandaag toch nog redelijk weer...

In het eerste koetsje zat Paul Kemperink met een ironische, bijna spottende lach om zich heen te kijken. Kijk dat volk eens loeren, dacht hij. Je ziet ze denken. De zoon van de bedrijfsleider trouwt vandaag met de dochter van een textielarbeider. Hoe is het mogelijk?

Ja, dacht hij, inderdaad, hoe is het mogelijk? Het is wel een afgang. Zou dat volk weten hoe het werkelijk in elkaar stak? Dat hij bijna met een geweer tegen het hoofd naar het gemeentehuis vertrokken was?

Zijn gezicht versomberde.

Hij kon niet anders meer. Zijn vader had hem duidelijk gemaakt dat zijn zoon een grens had overschreden, en dat accepteerde hij niet. Paul zou trouwen, of anders zat de deur van zijn ouderlijk huis dicht.

Hij had het te bont gemaakt, naar de mening van zijn vader. Nou, dat viel nog wel mee, vond hijzelf. Hij kende wel ergere gevallen onder zijn beste vrienden.

Hij was nu eenmaal een man die vol energie zat en hield van de vrouwen. Nou en? Er waren veel vrouwen voor in, en ze waren heel bereidwillig. Waarom zou hij de vruchten niet plukken die hem op een presenteerblaadje werden aangeboden?

Het was alleen vervelend dat het soms gevolgen had. Een van de vrouwen had geklaagd bij zijn vader en toen was de boot aan. Ze had meer gewild dan een avontuurtje en daar was hij niet voor te porren, zelfs niet nu er blijkbaar iets aan de hand was. Ze beweerde zwanger te zijn. Dat was niet waar. Toen er werd aangedrongen op een stevig onderzoek, kreeg ze ineens een miskraam.

Hij kon vertellen dat hij bij lange na de enige niet was bij haar, maar zijn vader luisterde niet. Zijn moeder ook niet en dat was vreemd, want zijn moeder kon weinig kwaad horen van haar enige zoon.

‘Laat die jongen toch.’ Hoe vaak had ze die woorden niet uitgesproken? ‘Je bent maar één keer jong.’ Nog zo’n cliché waar ze vaak mee aankwam en dat hij had opgevat als een vrijkaartje om te doen en laten wat hij wilde.

Maar deze keer had ze gezwegen, haar zoon zelfs verwijtend aangezien. Ja, hij mocht rommelen wat hij wilde, maar er moesten geen vrouwen op de stoep staan, was ongetwijfeld haar mening. Ze wilde niet weten wat hij uithaalde en er nog minder mee geconfronteerd worden.

Paul moest toegeven dat het niet de eerste keer was dat zijn vader hem kortaf ontbood op zijn kantoor. Hij had al vaker een

preek moeten aanhoren en hij had altijd in gedachten zijn schou-
ders opgehaald. Ach, de soep werd nooit zo heet gegeten als ze
werd opgediend. Vader had nu eenmaal een naam op te houden en
was helemaal vergeten dat hij ooit jong was geweest.

Onzin, die man was zelf nooit jong geweest. Hij was getrouwd
met een vrouw die jaren ouder was, en hij scheen nog om haar te
geven ook, zelfs na al die jaren.

Vader had ook geen idee wat het betekende om jong te zijn in
deze tijd. Zo eenvoudig was het allemaal niet. Er heerste al jaren-
lang een zware crisis. Werkloosheid en armoede. Er was weinig te
belevén voor jongelui. De jaren twintig, die grote voorspoed
beloofden, waren veel te snel voorbij en eindigden in een regel-
rechte ramp door die zwarte dag in New York, toen de beurs in
elkaar klapte. En toen was het uit met de pret. De studie van Paul
werd stopgezet, want hij maakte er toch niets van. De dagen van
pret en onbezorgd studeren, of wat daarvoor doorging, waren afge-
lopen, had zijn vader beslist. Hij kon aan het werk gaan in de
dezelfde fabriek als zijn vader.

‘Je hebt hier werk omdat je vader bedrijfsleider is,’ had zijn
moeder onlangs nog gezegd. ‘Ik zou maar een beetje inbinden als
ik jou was. Als pa je op straat zet...’ Het was een onverhulde
bedreiging, had hij beseft.

Moeder was ook aan het veranderen en dat kwam allemaal
omdat de wereld aan het veranderen was. Zwarte berichten over
faillissementen, noodlijdende banken, het kon bijna niet erger. Er
waren al ontslagen gevallen in de vele fabrieken van Twente, de
kerken klaagden over de grote toeloop bij de diaconie. Ze konden
het bijna niet meer trekken, werd er gezegd. Er werd zelfs gespro-
ken over een comité dat moest zorgen voor geld en goederen voor
de allerarmsten. Prinses Juliana was er voorzitter van.

Allemaal onzin, die allerarmsten verzopen alles, dat was het.
Daar had hij geen medelijden mee. Hij had vorige week nog voor-
gesteld om een aantal mensen te ontslaan. Het ging bij de fabriek
ook niet erg voorspoedig. Zijn vader had hem woedend aangeke-
ken. ‘Besef jij wel wat je die mensen daarmee aandoet?’ had hij
geblaft. ‘Die gaan de armoede tegemoet.’

Het had geen indruk op hem gemaakt.

Maar hij moest toegeven: ook in de politiek broeide het. De berichten die de laatste tijd uit Duitsland kwamen, waren niet bepaald gunstig. Daar kwamen een jaar of wat geleden nieuwe leiders vanuit het niets aan het roer te staan en het leek in eerste instantie dat ze het heel goed deden.

De zaken werden voortvarend aangepakt. Grote projecten werden op touw gezet en de werkloosheid liep hard terug. Het ging goed in Duitsland, terwijl het hier helemaal fout ging met een regering die helemaal niets voorstelde, volgens velen.

Maar ach, uiteindelijk had Paul er niets mee te maken. Hij had werk en hij verdiende een goed loon. Hij had de vrouwen voor het uitkiezen... Hij kon zich heel wat permitteren met zijn goed gevulde portemonnee.

Hij had wel begrepen dat het geduld van zijn vader opraakte en als de beste man kwaad wilde, stond hij op straat. Maar die man begreep er niets van. Paul was een gezonde jongen. Dat zijn ouwe heer zo braaf was en netjes oppaste, moest hij weten. Paul kon nog lang genoeg de zuurpruim uithangen.

Het was het afgelopen jaar een beetje anders gelopen dan hij had gewild, dacht hij somber. Dat ene aantrekkelijke meisje in de trein moest hem niet. Dat overkwam hem niet vaak en als zoiets gebeurde, prikkelde het hem steeds meer. Dan opende hij de jacht en hij kreeg altijd wat hij wilde. Ze speelden het immers maar dat ze geen belangstelling hadden. Wie had er nou géén belangstelling voor Paul Kemperink? Na een tijdje gaf zo'n meisje graag toe en dan was de jacht voorbij en de prikkeling ook. Dan zocht hij weer een nieuwe jachttrofee.

Deze keer ging het anders. Er moest een huwelijk komen, had zijn vader beslist. Hij was oud genoeg om de verantwoordelijkheid voor een gezin op zich te nemen. Dat jagen op vrouwen was nu voor eens en voor altijd afgelopen. Hij wilde die vrouw? Dat was goed, maar dan wel als wettige echtgenote.

Hij kon weinig anders dan toegeven, als hij dit aardige leventje wilde behouden. Hij had zijn weg al uitgestippeld. Na het huwelijk ging hij zijn eigen gang, had hij meteen gedacht. Dan kon hij doen en laten wat hij wilde zonder dat zijn vader er iets over te vertellen had. Die trouwring hield hem niet tegen. Pa zou het niet in zijn

hoofd halen om hem op straat te zetten als hij getrouwd was.

Paul was ervan overtuigd geweest dat het meisje razend enthousiast zou zijn als ze hoorde dat zij zijn uitverkorene was. Haar ouders waren dat in ieder geval wel. Maar de dame zelf wilde nog steeds niets van hem weten.

Het had tijden geduurd voor ze, onder druk van haar ouders, had toegestemd. Haar gezicht sprak vanmorgen boekdelen toen hij haar kwam halen. Wat een chagrijn. Nou, dat werd nog leuk vanavond. Zijn vrienden zouden zich een ongeluk lachen. Vooruit, het maakte hem weinig uit. Hij redde zich evengoed wel.

Hij keek even opzij. Ze keek strak de andere kant op.

Geen glimlachende bruid, die het maatschappelijk gezien helemaal gemaakt had. Het leek eerder of ze dacht dat ze haar ongeluk tegemoet ging.

Meisje, je zult nog raar opkijken, dat belooft ik je. Wie denk je wel dat je bent? Je bent er maar een van een arbeider. Je gaat mij de wet niet stellen, hoor.

‘Jij kunt ook gauw genoeg arbeider worden,’ had zijn vader gezegd. Gisteravond nog. ‘Je past vanaf morgen netjes op. Je behandelt je vrouw fatsoenlijk en je bedriegt haar niet met de vrouwen die je pad kruisen!’

Nou, vadertje, daar heb jij vanaf morgen niets meer over te vertellen, had hij gedacht. Maar de dreiging was onmiskenbaar. ‘Het gaat niet alleen om fatsoen tegenover je vrouw, ook tegenover je baan. Je ligt er zo uit. Er is al personeel te veel, jongeman, dat zei je vorige week zelf al. Jij kunt ook ontslagen worden, als ze dat willen.’

Dat was minder aantrekkelijk. Paul verwachtte zonder meer dat hij over een aantal jaren zijn vader zou opvolgen als bedrijfsleider in deze fabriek van fijne stoffen, waar ook lederwaren werden gemaakt. De fabriek maakte uitsluitend kwaliteitsspullen: tassen en leren jassen voor de export. Het prijskaartje was er ook naar. Aan de andere kant van de fabriek werden exclusieve tapijten en traplopers gemaakt met speciale patronen voor belangrijke objecten. Meestal was de overheid de opdrachtgever. Dan ging het op kosten van de belastingbetaler en dan keek niemand op een gulden, al schreeuwden de politici nog zo hard dat het leven duur was en dat

er bezuinigd moest worden. Overal bezuinigde deze regering op, vooral op de uitkeringen van de werklozen. De gulden moest bikkelhard blijven en mocht niet devalueren, maar daarmee prees men zichzelf uit de internationale markt. Dat die lui in Den Haag dat niet zagen.

Maar als het om de overheid zelf ging en haar eigen belangen, kon het niet duur genoeg zijn. Dat wist Paul al een hele tijd en zijn gezicht kreeg een licht zorgelijke trek. Had zijn vader dat dreigement echt gemeend? Aan zijn stroeve gezicht te zien was het hem bittere ernst geweest.

Hij zou discreet zijn en voorzichtig... Zo ver wilde hij nog wel gaan. Maar hij gaf zijn mooie leventje niet op voor die zure tante die zijn vrouw zou worden.

Eerst maar eens naar het gemeentehuis. Hij keek nog eens opzij en grinnikte ineens in zichzelf. Ja, dat werd een leuke bijeenkomst, daar zou nog lang over nagepraat worden.

De dame naast hem zou meteen weten hoe de vlag erbij hing. Zo ging dat als je je geluk niet naar waarde schatte.

Maar ze zou het beseffen, daar kon ze van op aan.

Op het allerlaatste moment zegt haar aanstaande 'nee'

Als een dochter 'omhoog trouwt', profiteert het hele gezin daarvan. Daarom wordt Rica Beverborg door haar moeder stevig gepusht om in het huwelijk te treden met Paul Kemperink, zoon van een plaatselijke notabele. Paul staat echter slecht bekend en iedereen schudt het hoofd over deze verbintenis.

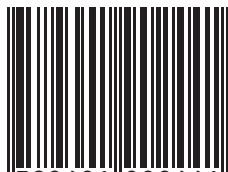
Ook Paul zelf ziet het niet zitten, en hij vindt dat hij wel een grapje kan uithalen: ten overstaan van een volle zaal zegt hij tijdens de huwelijksluiting 'nee'. Zodra Rica dat hoort, maakt ze rechtsomkeert. En reken maar niet dat ze zich laat vermurwen om alsnog met hem te trouwen!

Als geen ander weet Johanne A. van Archem de sfeer en gebruiken van vroeger te vertalen naar een roman van nu. Zij heeft al meer dan vijftig historische streekromans geschreven. Daarnaast doet ze stamboomonderzoek en duikt ze graag in de (regionale) geschiedenis.

Z&K

ISBN 978 94 0190 244 1 NUR 344

9 789401 902441

www.romanserie.nl